

קונטרס

עֲבֵי לַעֲדִיק

קצת ספורים נפלאים, שיחות קדש, אמרות טהורות
ותולדות ימי חיי הרב הקדוש

הרב **רבי עבֵי אריה** זכותו יגן עלינו

רב ואב בית דין דקהלה קדושה ברסלב
בהרב רבי אהרן תלמיד רבנו ז"ל

אשר זכה לקבל ולמחזי ביקר סבר אפי עתיק יומין
הלא הוא רבנו הקדוש צדיק יסוד עולם, אור ישראל וקדושו

רבנו **נחמן** מברסלב זיע"א

נשמעו לדור אחרון מזקן אנשי שלומנו
הרב החסיד רבי **לוי יצחק בענדער** זכרונו לברכה

מתוך סדרת הספרים

שיח שרפי קדש

יוצא לאור לרגל יומא דהלווא - י"ב אדר
על ידי אגדת 'משך חזק'
להדפסת והפצת ספרי מוהר"ן מברסלב זיע"א

חלק זה על הרב רבי צבי אריה (רבי הירש לייב)
אב"ד ק"ק ברסלב זיע"א נמצא כעת בשלבי עריכה מתקדמים,
בתפילה ותקווה שבוא יבוא בקרוב בעז"ה תחת מכבש הדפוס
יחד עם השיחות והסיפורים משאר תלמידי רבינו הק'
בכרך ד' של סדרת 'שיח שרפי קודש' המעטירה

כל הארה והערה תתקבלנה בברכה

מערכת אנשי מוהר"ן
הרב צבי אריה, ראב"ד דברסלב
 ('רבי הירש לייב דער רב')

ימי חייו

[ראה גם לעיל חלק א' סימן ר"ג; חלק ב' סימנים שנ"ז, תקס"ט, ש"ג בהערה, תי"ד בהערה, תקע"א בהערה, תקצ"ו בהערה; חלק ג' סימנים תע"ד, תרמ"ז בהערה]

א

הרב רבי צבי אריה (הירש לייב) בן הרב רבי אהרן תלמיד רבנו, נולד בעת היות רבנו במעדוועדיווקע או בזלאטיפאליע, אחרי היותו בארץ ישראל, בשנת תקנ"ט או תק"ס, ובעת הסתלקות רבנו היה לערך

א. ידוע לנו שרבי הירש לייב נפטר בשנת תרכ"ח או בשנת תרכ"ט, וכי שנות ימי חייו היו שישים ותשע, ויוצא מכך שנולד בשנת תקנ"ט או תק"ס. אמנם איננו יודעים במדוייק באיזו תקופה נולד, אם בעת היות רבינו דר במעדוועדיווקע, או בעת היותו בזלאטיפאליע; גם איננו יכולים לדעת שאר פרטים, כדוגמת אם היה רבינו סנדק אצלו, וכל כיוצא בזה. (רל"י).

ב. בח"י בתשרי תקע"א.

בגיל אחת עשרה או שתיים עשרה, ויש לומר אפוא שפודאי זכה
בילדותו לקבל ולראות את פני רבנו ז"ל:

ב

הרב רבי הירש לייב נשא לאשה את מרת חיה לאה בת רבי חיים
שרה'ס מברסלבי תלמיד רבנו, בשנת תקע"ג או תקע"ד ככל
הנראה. משחלפו כמה שנים מעת נשואיהם ועדין לא נפקדו בכנים,
היה רבי הירש לייב אומר לזוגתו: "אז עם וועט זיך ענדיגן די צען
יאר - גיב איך דיר א גוט" - "כאשר יסתימו עשר השנים - אתן לך גט
פטורין", הינו פדין המבאר ב'שלחן ערוך' אבן העזר.

ג. צא וחשוב, הלוא אביו הרב רבי אהרן הגיע יחד עם רבינו בבואו לקהילת קודש ברסלב
(ראה לעיל ח"א סי' סו), היה דר בעיר וכיהן ברבנותה, ואם כן אין ספק שלקח והביא את
בנו הרב הירש לייב לרבינו, ולא שייך כלל לדבר ולומר באופן אחר מכך. (רל"י).

ד. ראה בצוואת הרב מטשעהרין: "אימי מרת חיה לאה זכרונה לברכה, היא בת הרב חיים
מברסלב".

ה. ראה אודותיו לקמן בערכו.

ו. לא ניתן לדעת בוודאות באיזה גיל היה הרב כאשר נשא אישה, אמנם נודע שבנו הרב
מטשעהרין נלב"ע בשנת תרנ"ד בהיותו בגיל ס"ט (גם אביו הרב הירש לייב נלב"ע בגיל
זה, ראה להלן), ונמצא לפי זה שנולד בשנת תקפ"ה, גם שמענו כי רבי נחמן טולטשינער
שנולד בשנת תקע"ד היה מבוגר מהרב מטשעהרין בלמעלה מעשר שנים, וגם מזה נבוא
לחשבון שהרב נולד בתקפ"ה, והיה זה אחר עשר שנים מגישווי אביו הרב (כמבואר
המעשה כאן). עוד שמענו כי בעת פטירת מוהרנ"ת בשנת תר"ה היה הרב בגיל י"ח - כ'
שנים לערך; אמנם לא ידוע לנו הדבר בבירור, וייתכן גם שהרב מטשעהרין נולד בשנת
תקפ"ד או תקפ"ו. (רל"י).

ז. סימן קנ"ד סעיף י', עיין שם: "נשא אישה ושהתה עימו עשר שנים ולא ילדה, יוציא
וייתן כתובה, או יישא אישה הראויה לילד, ואם לא ירצה - כופין אותו עד שיוציא".

והנה הרבנית ידעה את מעלת קדשתו וצדקתו של בעלה, וגם הכירה
 בחריפותו ('שארפקייט') ובקדשת פיו, שאם יצא ממנו פדברים
 האלה - הרי שיעמד בדבורו ויקים דבריו - ('אז ער האט געזאגט - איז
 געזאגט'), על פן היתה תמיד מזדרזת לילך לבית מוהרנ"ת ז"ל לספר
 לו את אשר אומר בעלה הרב, והיתה מבקשת ממנו על זה, שתזכה
 להפקד בבנים. אמנם מוהרנ"ת היה אומר לה: "דער אויבערשטער
 העלפט ווייטער" - "השם יתברך עוזר הלאה", ועוד פיוצא בדבורים
 מעין אלו, ולא היה מבטיח לה דבר ברור, כגון שבעלה לא יגרשנה
 וכיוצא בזה; וכך היה כמה פעמים, שבאה למוהרנ"ת לקבל על צרתה,
 ולא השיב לה דבר ברור.

כעבור תשע שנים יצת הנשואין ולא נפקדו עדין בבנים, אמר לה
 בעלה הרב שוב פדברים האלה, שאם תעבור ותסתיים שנה
 זו, השנה העשירית לנשואיהם, ועדין לא יפקדו בדבר ישועה - יהיה
 מכרח לגרשה, והיא שידעה כאמור בקדשת בעלה ובצדקותו, שאם
 אמר כנ"ל הרי שיקים דבריו, הלכה בצר לה ונכנסה שוב למוהרנ"ת
 לבקשו שיברכה בבנים, ואמרה לפניו בבכיה: "רבי נתן, רבי נתן,
 אזוי זאגט ער, אז ס'וועט זיך ענדיגן די צען יאר - גיבט ער מיר
 א גט, און מיר זענען אריין שוין אין די צעננטן יאר!" - "רבי
 נתן, רבי נתן, כך הוא אומר, שכאשר יסתימו אלו העשר שנים -
 יתן לי גט, ואנו נכנסנו כבר לשנה העשירית!". הפטיר מוהרנ"ת
 בתמיה: "אזוי זאגט ער? זאג איך דיר אז ער וועט דיר נישט גטן!
 ער וועט דיר נישט גטן!" - "כך הוא אומר? ובכן אומר אני לך

שהוא לא יגרשך! הוא לא יגרשך!"^ח. ממילא כבר ידעו רבי הירש לייב וזוגתו שבודאי יעזור להם השם יתברך, ועתה יושעו ויפקדו בזרע של קימא, כי לולא שיפקדו - איך יתכן באפן אחר שהוא יעמוד בדבורו אשר יצא מפיו, שיגרשנה באם לא יפקדו אחרי עשר שנים - (ווארום אויב נישט - איז נישט שיך, געזאגט - איז געזאגט!).

וכך הוה, שנפקדו תכף בדבר ישועה ורחמים ונולד להם בן למזל טוב, ואחר כך נולד להם בן נוסף. שני בניהם הצדיקים היו הרב רבי נחמן - הוא הרב דקהלת קדש טשעהריץ (ונקרא פן על שם רבנו), והרב רבי חיים - הוא הרב דקהלת קדש ברסלב (ונקרא פן על שם זקנו רבי חיים שרה"ס הנ"ל); ועוד שמענו שהיתה להם גם בת:

ג

דרך עבודת השם של הרב רבי הירש לייב היתה בכערת אש להכה - (ער איז געווען א שטיק פייער, א ברען פייער) ובאפן מאים

ח. הוספה מרבי אברהם סופר שטערנהארץ: מוהרנ"ת לא רצה שיהיה 'פירסום' ויאמרו שהוא מחולל מופתים, ועל כן לא השיב לה דבר ברור, אמנם היא לא עזבה אותו ולא רצתה ליצא מביתו עד שיברך אותה, ומוהרנ"ת לא בירך אותה, רק אמר לה: "הוא לא יגרש אותך!" - ואז נחה דעתה והיתה בטוחה שה' יעזור לה, והלכה מביתו, ותיכף בחודש השני נתעברה. (רבי ישראל נחמן אנשין ששמע זאת מפי רבי אברהם).

ט. ראה אודותיו לקמן בערכו.

י. לא ידוע לנו מי מהם היה הבכור, אם הרב מטשעהריץ או שמא אחיו הרב רבי חיים מברסלב. אמנם מכך שהרב מטשעהריץ היה קרוי על שם רבינו, נראה קצת לומר שהיה גדול מאחיו רבי חיים, [הגם שלא ידוע לנו בפירוש פרט זה, אם הרב הירש לייב נתן שם לבנו אחר שמו של רבינו תחילה, או אחר שם חותנו רבי חיים]. (רל"י).

מאד, וקיים כמה פעמים את סדר התשובה המוכא ב'ספר הקנה', ושאר
עבודות גדולות כמו גלגולי שלגי וכיוצא:

ד

הרב הירש לייב היה עוסק בעבודת השם באפן 'חרף' עד למאד -
(זייער שארף, געוואלדיג שארף), והעבודות שלו היו כמו
אלו של רבי שמואל אייזיק תלמיד רבנו - ('די עבודות איז געווען
רבי שמואל אייזיק'ס). אמנם הרב לא היה מקרב בשום פעם לרבי
שמואל אייזיק, וכאשר שאלוהו פעם אם לקח את דרכו בעבודת השם

יא. ראה בחיי מוהר"ן סימן של"ד: "וסיפר מאיש אחד מאנשיו שהיה צדיק גדול, ואמר
עליו רבינו ז"ל שהאיש הזה היה לו תשובת ספר הקנה. והנה מבואר בספרים שמי שעושה
תשובה זו מובטח לו שלא יחטא (ספר הקנה פרק תשובת הקנה דף יב.), 'ובעדו', היינו
בעד האיש הזה, 'אני ערב שבוודאי לא יחטא'; וראה ב'ספר הקנה' (שם): "הרוצה לשוב
בתשובה יתייאש מן העולם הזה, ולא יישא ולא ייתן בשום עסק של זה העולם, ויחשוב
בליבו כי בכל שעה יבוא המלך אצלו לקחת חשבון מעוונותיו, ולא יאכל בשר ולא שום
דבר אשר נשמה באפו, וגם לא ישתה יין, וישיב בתענית ויעסוק בתורה יומם ולילה, ויעשה
מלחמה עם השינה, שלא לאנוס אותו לישון כל הלילה, וימשוך כל מחשבתו אל ה' יתברך,
ויתחרט על כל מה שעשה, ואם תבוא עבירה לידו - יידחנה וירחיקנה מעליו, ועיקר
אכילתו: פת במשקל די חיותו. וזה יעשה, ירחיק עצמו מחבורת העולם, ומאכילת בשר
ויין ומכל בעל חי, ומדברים היוצאים מבעל חי, ומכל מיני ירק, ויעשה כן ארבעים יום,
ומשם ואילך הקדוש ברוך הוא יעזרהו, וילך עד שש שנים - ואז לא יסתפק בשום ספק
כי הוא בן העולם הבא, אף כי יאכל אחר שש שנים, כי כבר עברו עליו שש שנים כנגד
"שיתא אלפי הוי עלמא וחד חרוב" (סנהדרין צז.), ובלבד שייזהר משם ואילך מעבירות
הבאות לידו".

יב. ראה 'פרי עץ חיים' שער הנהגת הלימוד; שער תיקוני עוונות פרקים ה' ו' י'; ועוד.

יג. ראה אודותיו לקמן בערכו.

יד. ואין זה נכון מה שיש אומרים, שהיה בתחילה מקורב אליו. (רל"י).

מַרְבֵּי שְׁמוּאֵל אֵיזִיק, נֶעְנָה הָרַב בְּעֶצְמוֹ שְׁאִין הַדְּבָר כֵּן, כִּי כָּאִמּוֹר לֹא הָיָה מְקַרְבֵּי אֱלֹוִיִּם.

גַּם בְּשָׁנִים בְּהֵן רָדְפוּ הַחֹלְקִים אֶת מוֹהֲרַנְ"ת בְּרִדְיָפוֹת קְשׁוֹת מְאֹד, וְהַמְּחַלְקֵת עָלָיו הָיְתָה נוֹרָאָה בְּיֹוֹתֵר, וְכַנּוֹדַע שְׁמוֹהֲרַנְ"ת ז"ל הָיָה מְגַלֶּה אֶז לְמִשְׁךְ שָׁלֹשׁ שָׁנִים (תקצ"ו - תקצ"ח) מְקַהֲלֵת קִדְשׁ בְּרִסְלָב לְקַהֲלֵת קִדְשׁ נְעַמְרוּב"ס, וּבְאֹתָהּ עֵת שָׁלַח הָרַב הִירֶשׁ לִיב אֶת שְׁנֵי בְּנָיו לְקַהֲלֵת קִדְשׁ נְעַמְרוּב"ס, שִׁישְׁמְעוּ וַיִּקְבְּלוּ שָׁם תּוֹרָה

טו. רבי שמואל אייזיק תלמיד רבינו היה נוסע מידי שנה בשנה לאומאן על ימי ראש השנה, ואילו הרב רבי הירש לייב לא נסע כמבואר להלן, וגם מזה יש דמות ראייה לכך שלא היה מאנשי רבי שמואל אייזיק. (רל"י).

טז. ראה 'עלים לתרופה' במכתב מיום ד' תצוה שנת תקצ"ה: "ואי אפשר לעמוד על סוף דעתם של המתנגדים, מה חושבים בזה שרוצים לגרשני מברסלב? הלא אם אסע למקום שאסע - אודיע גם שם אמיתת תורתו הקדושה, ויהיו נעשים שם גם כן ברסלבר חסידים, שהם כשירים אמיתיים שבישראל; ובאמת עולה על דעתי אולי כוונת השם יתברך בשביל זה"; ובמכתב מיום ב' ראה שנת תקצ"ה: "אך בחסדי ה' אני מחזק ומחייה עצמי הרבה על פי הדרכים שלנו, בפרט שתודה לאל אפילו חס ושלום אם יהיה כך - אין הדבר מסוכן, וקיויתי להשם יתברך שאפילו אם אהיה מוכרח לישב בנעמרוב חס ושלום על איזה זמן, בוודאי אשוב משם לביתי לשלום"; ובמכתב מיום א' שופטים שנת תקצ"ה: "לעת עתה צריכין להחיות את עצמנו עם בחינת 'בצר הרחבת לי' (תהלים ד ב), על הרחבות שבתוך הצרות בעצמן (ראה ליקוטי קמא סי' קצה), כי גם בנעמרוב יכולין לחיות חיים אמיתיים; ולה' התקווה לשוב עוד לפה בקרוב"; ובמכתב מיום ב' תצא שנת תקצ"ה: "וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים' (דברים ד לט) - בברסלב ובנעמרוב ובכל מקומות ממשלתו (מלשה"כ תהלים קג כב), וכל אשר עשו לי - הכל לטובה תודה לאל, כאשר מעט מזעיר אני מבין מרחוק, והעיקר אני מאמין כי הכל לטובה בזה ובבא לנצח".

יז. לפי חשבון השנים הרי שהאחים רבי נחמן ורבי חיים היו אז עדיין בילדותם, עוד קודם הגיעם לגיל מצוות. (רנ"ב).

יח. ראה לעיל בחלק ב' סימן שצ"ג שבאותן ג' שנים היה מוהרנ"ת רשאי לסובב חופשי

מפיו הקדוש של מוהרנ"ת, שפעליו סמך רבנו את ידיו^ט, ואשר על פן 'הלכה כמותו'.

והרב רבי הירש לייב נענה אז ואמר: "דאס ווייז איך, אז נישט אזוי ווי מען זאגט אויף מיר אז איך בין שיף צו רבי שמואל אייזיק'ן - דא ווייז איך, אז מיינע קינדער שיק איך צו רבי נתן'ען!" - "את זה אני מראה, שלא כמו שאומרים עלי שאני שיף לרבי שמואל אייזיק - בזה אני מראה, שאת הבנים שלי שולח אני למוהרנ"ת!"^{כא}:

ה

הרב הירש לייב היה מוהל ממחה:

לנפשו שם בנעמרוב, אך כלל אנשי שלומנו לא יכלו כל כך לבוא אליו כמו שהיתה רגילותם לבוא אליו בזמן היותו עדיין בקהילת ברסלב, כי רוב רובם חששו מאוד מאימת החולקים, וגם מחשש מסירה לשלטונות על ידי החולקים. [וראה עוד לעיל חלק ב' סימנים שנ"ח שצ"ח]. (רל"י).

יט. ראה עוד מה שכתב הרב מטשעהרין ב'פרפראות לחכמה' קמא סימן ו' אות ט"ו ושם תנינא סימן ז אות כ"ו, ומובא להלן סימן.

כ. נו, הרי ההלכה כמוהרנ"ת! [ראה להלן בערך 'רבי נחמן טולטשינער', שאמר: "איך האב מקבל געווען פון א תלמיד ש'הלכה כמותו'" - "אני קיבלתי מתלמיד שהלכה כמותו"]; ויש לציין לזה גם דבר זה, שבני הרב הירש לייב, ה"ה רבי נחמן ואחיו הרב חיים, היו נוסעים לאומאן על ראש השנה, על אף שאביהם וזקינם הרב רבי אהרן לא היו נוסעים (ראה לעיל ח"א סי' רג, וכן לעיל). (רל"י).

כא. ודו"ק שהרב הירש לייב לא נפקד בבנים עד שנת תקפ"ה לערך, [שאז היה כעשר שנים מעת נישואיו כמבואר לעיל], וראה להלן שרבי שמואל אייזיק נלב"ע כבר בשנת תקפ"ז, ואם כן יוצא מבואר שקרוב לעשר שנים אחר הסתלקות רבי שמואל אייזיק, היה עדיין להרב הירש לייב עניין להראות לכלל שהוא אוהז מדרך מוהרנ"ת וכו'. (מא' מאנ"ש).

 1

בַּעֲת שְׁאָפוּ בְּבֵיתוֹ אֶת הַחֲלוֹת לְכָבוֹד שֶׁבַת קֹדֶשׁ, הָיָה הָרַב הִירֶשׁ לִיִּיב צוֹעֵק וּמְזַרְזֵן אֶת בְּנֵי בֵּיתוֹ: "לְכָבוֹד שֶׁבַת! לְכָבוֹד שֶׁבַת!" - לְרַב שֶׁמְחַתוֹ וְהִתְלַהֲבוּתוֹ, וּמַגְדֵּל הַהֲרִגֶשׁ שֶׁהֲרִיגִישׁ בְּקִדְשֵׁת הַשֶּׁבֶת הַקְּרֻבָּה וּבָאָהּ * (רבי מרדכי אלעזר רובינשטיין):

 2

אֹדוֹת חֲמֻרוֹתָיו הַגְּדוֹלוֹת שֶׁל רַבֵּי הִירֶשׁ לִיִּיב בְּבִדְיַקַּת הַחֲמִימֵי מְסַפְּרִים

כג. וראה לעיל בחלק ג' סימן תנ"א: "סיפרו לפני מוהרנ"ת שכששאלו את הרב הקדוש רבי משה לייב סאסובער מדוע נעשה סגי נהור (עיוור) לעת זקנתו, נענה ואמר: 'היות שבעת שהולכת זוגתי ביום חמישי לקנות הקמח אומרת היא תיכף 'לכבוד שבת', וכשמחממת המים אומרת שוב 'לכבוד שבת', וכשמנפה הקמח אומרת שוב 'לכבוד שבת', וכשהיא לשה את העיסה אומרת שוב 'לכבוד שבת', ובליל שישי כשהיא מתעוררת לקום כדי לאפות את החלות אומרת שוב 'לכבוד שבת', וכן בעת הפרשת החלה שוב, וכן בעת עשייתה שאר מאכלי וצרכי שבת היא אומרת וחוזרת בכל פעם 'לכבוד שבת', 'לכבוד שבת' - על כן נבראו כל כך הרבה מלאכים ושרפים בבית, והם כילו את עיני, על כן איני רואה' - 'אזוי פיל מלאכים, האבן זיי מיר אויסגעברענט די אויגן, דערפאר זעה איף נישט'. וכסיפרו מעשה זה למוהרנ"ת, הפטיר ואמר: 'אזוי איז! אזוי איז! פון יעדן 'לכבוד שבת' ווערט באשאפן א מלאך!' - 'אכן כך! אכן כך! מכל 'לכבוד שבת' נברא מלאך!"; וראה עוד לעיל בערך 'רבי אבא שו"ב'.

כד. דהנה נחלקו הפוסקים לעניין חיוב הבדיקה באור ל"ד, אם מחוייבים לחפש גם אחר פירורים קטנים, או שאין צריך לחפש רק אחר כזית, [ה'חיי אדם' (כלל קיט אות ו) ועוד מחמירים בזה, וה'פרי מגדים' (סי' תלג א"א סק"ח) ועוד מקילים], ולמעשה לאחר שכבר ניקו בני הבית את כל הבית היטב גם מהפירורים, נהגו הרבה לסמוך על המקילים, אבל יש שכן החמירו בזה (ראה שע"ת סי' תלג סקי"א; ד"ת (מונקאטש) ח"ב אות קלד), ויש שנהגו לחפש אף פחות מכזית, ובלבד שהוא ראוי לאכילה (ראה משנ"ב סי' תלג שעה"צ סקל"ג, סי' תלד סק"ו, סי' תמב סקל"ג, סי' תמד סקט"ו).

נפלאות, שארף לו זמן הבדיקה כמעט משך כל הלילה, והיה
לוקח את בניו עמו שיעזרוהו ויסיעוהו בבדיקה:

עם אנשי שלומנו

ח

בשנים שאחרי הסתלקות רבנו, כאשר היה רבי יודל תלמיד רבנו נוסע
לאומאן על ראש השנה פדרכו בכל שנה ושנה, היה עובר מקדם פדרף
נסיעתו בקהלת קדש ברסלב, שם היה אצל הרב רבי הירש לייב, והיה

כה. ראה לעיל בחלק ג' סימן תע"ד שלא ראו אצל מוהרנ"ת וכן אצל אנשי שלומנו שנהגו
חומרות גדולות בבדיקת חמץ, אמנם על הרב הירש לייב מספרים כאמור כאן; וראה להלן
בערך הרב מטשעהרין שבאחת השנים, בעת היות הרב מטשעהרין עדיין ילד קטן, לקחו
אביו רבי הירש לייב שיסייע בעדו בבדיקת החמץ כאמור, ולפתע נעלם ממנו, ואביו הרב
החל לחפש אחריו, עד שמצאו יושב בזווית של עליית הבית ולומד שם בהתמדה מסכת
פסחים, וגער בו ואמר לו: "איצטער איז דער זמן צו זיצן און לערנען? מען דארף מקיים
זיין די מצוה פון בדיקת חמץ!" - "וכי כעת הוא הזמן לישב וללמוד? הרי עתה צריך לקיים
את המצווה של בדיקת חמץ!"; ומספרים שהרב מטשעהרין סיים באותו לילה את כל
המסכת. (רל"י).

כו. ראה לעיל חלק א' סימן ר"ג (ו).

כז. הרב הירש לייב לא כיהן אז עדיין כרב העיר ברסלב, כי המעשה היה עוד בחיי אביו
הרב רבי אהרן תלמיד רבינו שהיה אב"ד ק"ק ברסלב. [רבי יודל נלב"ע בשנת תקצ"ח,
ואילו הרב רבי אהרן נלב"ע בשנת תר"ה]. (רל"י).

מִסְפָּר לוֹ בְּכָל שָׁנָה כָּל סֵדֶר הַמַּעֲשֵׂה שֶׁל הַתְּקָרְבוֹתוֹ לְרַבְנֵנוּ הַקְּדוֹשׁ זְכָר
צְדִיק וְקְדוֹשׁ לְבָרְכָהּ^כ:

 ט

הָרַב הִירֵשׁ לִיבֵב הָיָה יוֹשֵׁב לְסֵעוּדַת פּוֹרִים עִם בְּעָלֵי הַבָּתִּים וְנִכְבְּדֵי
הָעִיר^כ, וְגַם אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֹנוּ הָיוּ מִתְבַּסְּמִים אִזּוֹ מְאֹד בְּבֵיתוֹ; וְרָאָה
לְהֵלֵן הַמַּעֲשֵׂה עִם רַבֵּי מְאִיר לִיבֵב בְּלַעֲכֵעֵר תְּלַמִּיד מוֹהֲרַנְ"תִּי:

כת. ראה בארוכה לקמן בסימן סדר התקרבותו של רבי יודל לרבינו ז"ל; גם ראה שם שבסוף המעשה היה רבי יודל מפטיר ומסיים את מעשה התקרבותו להרב הירש לייב באמור לו: "בִּי דִיר אִיז דָּאָךְ דָּאָס אָפְשָׁר אַלְט, אִיךְ הָאָב דִּיר פֶּאָר אַ יֶאָרן אוֹיף דְּעֶרְצִיילֶט; בִּי מִיר אִיז דָּאָס שְׁפִיגֶל נִי, ס'אִיז בִּי מִיר זִייעֶר חֲבִיב וּוְאָס דְּעֶר רַבֵּי הָאָט מִיר אוֹיִסְגֶּעֱלֶאָזֶט: 'וּוּעֶסֶט זִיין צו מִיר מְקָשָׁר וּוִייל דו לְעֶבֶסֶט!' - "אולי אצלכם זהו סיפור ישן, הרי סיפרתי לכם זאת כבר גם בשנה שעברה; אמנם אצלי הוא עדיין חדש ומבריק כמראה, זה מאוד חביב אצלי מה שרבינו הפטיר לי אז: 'כבר תהיה מקושר אלי כל ימי חייך!'", כי מחמת החביבות שהיתה לרבי יודל לדיבור זה שהפטיר לו רבינו כאמור, על כן היה מספר לו שוב ושוב מדי שנה את כל המעשה וסדר התקרבותו. (רל"י).

כט. גם ראה לעיל בחלק ג' סימן תקי"ז שאביו הרב רבי אהרן היה יושב לסעודת פורים עם בני העיר, כדרך הרבנים, ועיי"ש שפעם התפעל והפליג אז מאוד בשבחו של מוהרנ"ת. **ל.** ראה להלן בערך 'רבי מאיר לייב בלעכער': "כל כך חקוק היה זיכרון יום המיתה בין אנשי שלומנו, שפעם בעת סעודת הפורים, שהיו מתבסמים אנשי שלומנו מאוד בביתו של הרב רבי הירש לייב רב דקהילת קודש ברסלב, ומחמת שהרב הירש לייב שימש כרב העיר ישבו שם בעת הסעודה גם ה'בעלי בתים' ונכבדי העיר, ורבי מאיר לייב בלעכער היה אז מאוד בגילופין ובשיכרות, ובא ונפל במפתן דלתי ביתו של הרב - (רַבֵּי מְאִיר לִיבֵב אִיז גֶּעוֹוֶען זִייעֶר בְּגִלּוּפִין, בְּשִׁכְרוּת־דִּיג, און אִיז גֶּעגֶעבֶן אַ פֶּאל בִּי דִי טִיר), והרב הירש לייב ניגש ואמר לו: 'מְאִיר לִיבֵב, הָאָסֶט פֶּאָרְגֶּעסן וּוְאָ דו הָאָלְסֶט אִין דִּין סְפִירָה?' - 'מְאִיר לִיבֵב, הַשְּׂכַחַת הֵיכֵן אַתָּה אוֹחַז בְּסִפְרֵיךְ שֶׁלךְ?', וְתִיכֵף נִתְעוֹרֵר רַבֵּי מְאִיר לִיבֵב בְּרַעְדָּה מְשִׁיכְרוּתוֹ הַקְּשָׁה, וְקָם מֵהָאָרֶץ וּמִנָּה בַּהֲתַעוֹרְרוֹת כִּמָּה שְׁנִים וְכִמָּה יָמִים וְאִף גַּם כִּמָּה שְׁעוֹת בְּדִיוֹק עִבְרוּ כִּבְר מִימֵי חַיָּו - (מִיט אַ הַתְּעוֹרְרוֹת הָאָט עֶר גֶּעֶצִיילֶט דִּי יֶאָרן און דִּי טֶעג און

במשא הרבנות

הרב רבי הירש לייב החל לכהן כרבה של קהלת קדש ברסלב לאחר פטירת אביו, הלא הוא הרב רבי אהרן תלמיד רבנו שניפטר לבית עולמו באחד באב שנת תר"ה.

אחרי שנסתלק לעולמו הרב דקהלת קדש טשעהרין רבי שמואל יצחקי (שנתמנה לכהן בפקדת רבנו ז"ל), נתמנה הרב רבי נחמן (בעל ה'פרפראות לחכמה') בן הרב הירש לייב לכהן שם תחתיו כרבנות.

אפלו די שעות); כי היה זאת חקוק בדעתם כל כך, עד שלא עבר עליהם כמעט רגע בלי חשבון מדוייק. ורבי מאיר לייב שהיה מקורב קצת גם לרבי שמואל אייזיק תלמיד רבינו, הפטיר אז ואמר: 'אזוי האט אונז רבי שמואל אייזיק געלערנט, אז מיר זאלן ציילן די ספירה אלע טאג, און אפלו די שעה'ן אויף!' - 'כך לימדנו רבי שמואל אייזיק, שנספור ספירה בכל יום, ואפילו את השעות!'. (רל"י).

לא. אמנם יצויין כי נראה מכמה וכמה מקומות שהרב הירש לייב היה עוסק בהוראה למעשה עוד בחיי אביו הרב רבי אהרן; ראה 'עלים לתרופה' במכתב מוהרנ"ת מיום א' תבוא תר"ג: "אודות מחותנך וכו', לדעתי כשתבוא לברסלב אל תסמוך על הרב שיחיה בעצמו, רק תאמר בכבוד ובנחת ותפייסו, ותאמר לו שאתה חפץ שידין אותך בדין תורה וכו', ואם אין הרב רוצה לפסוק בעצמו דין תורה - מסור המשפט לבנו ר' הירש לייב נ"י וכו'; וכמו כן ראה לעיל בערך 'רבי חיים שרה'ס' שהרב הירש לייב סידר הגט פיטורין בין חיים פייעס לנכדת הבעל שם טוב; ויש מעניין זה בעוד מקומות.

לב. היה זה בין השנים תר"ח - תרי"ג.

לג. להלן העתקה מתוך צוואת רבי ישראל אבא (ב"ר יהודה ב"ר נחמן ב"ר שמואל יצחק) ראזענפעלד (כת"י): "מיין פאטער עליו השלום האט געהייסן הר' יהודא בהרב ר' נחמן זצ"ל,

הִיָּה זֶה אַחֲרֵי שֶׁרַבֵּי נִפְתְּלֵי תַלְמִיד רַבְּנוּ שִׁדְּלוּ וּדְחָקוּ לְזַה"י, וְגַם אָבִיו
הַרְבֵּ הִירֵשׁ לִיבֵּב הִיָּה מְרַצָּה לְכַף, שֶׁבָּנוּ יִכְהֵן שֵׁם בְּרַבָּנוֹת.

אַחֲרֵי הַסְּתַלְקוֹת הַרְבֵּ רַבֵּי הִירֵשׁ לִיבֵּב בְּשֵׁנַת תַּרְכִּיחַ אוֹ תַּרְכִּי"ט, וְהָיִיתָ
שֶׁבָּנוּ רַבֵּי נַחְמָן כְּבָר נִתְמַנָּה שְׁנַיִם רַבּוֹת קִדְּם לְכֵן לְכַהֵן בְּרַבָּנוֹת
קִהְלֵת קִדְּשׁ טְשֶׁעֶהֱרִין כְּאָמוֹר, עַל כֵּן עֲבָרָה הַרְבֵּנוֹת דִּקְהֵלֵת קִדְּשׁ בְּרַסְלָב
לְבָנוּ הַרְבֵּ רַבֵּי חַיִּים, שֶׁיֵּשֵׁב עַל כֶּסֶף הַרְבֵּנוֹת תַּחַת אָבִיו"י:

י א

בְּזִמְן רַבֵּי הִירֵשׁ לִיבֵּב הִיָּתָה עֲגוּנָה אַחַת שֶׁנִּסְעָה לְרַבָּנִים רַבִּים עַל מְנַת
שִׁיתִירוֹ אוֹתָהּ מִעֲגוּנָה, וְלֹא מְצָאוּ לָהּ הַרְבָּנִים הַגְּדוֹלִים שׁוֹם הַתֵּר,
וְכִשְׁבָּאָה בְּשֶׁאֲלַתָּה אֶל הַרְבֵּ רַבֵּי הִירֵשׁ לִיבֵּב - הִתִּירָה מִעֲגִינוֹתָהּ, וּפְסַק
שְׁמַתָּרֵת הִיא לְהַנְשֵׂא לְכָל אָדָם; וְתַכְף נַעֲשֶׂה מְזֵה רַעֲשׁ, בְּפִרְט
מִהַחֹלְקִים, אִךְ פָּחַדוּ לְדַבֵּר עַל זֶה, כִּי הִיָּה לָהֶם מוֹרָא גְּדוֹל מִהַרְבֵּ.
הִתִּישְׁבוּ זְקֵנֵי הַחֹלְקִים בְּדַעְתָּם, וְגָמְרוּ אֶמֶר לְהַתְּאוּנָן בְּפָנָי אֶחָד מִגְּדוֹלֵי

עַר אִיזו גְּעוּוֹעִזִין א לַמְדוֹן וְחִסִּיד, עוֹבֵד ה' בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ, מְכַנִּיס אוֹרַח מְצִין, בַּעַל מִדּוֹת
טוֹבוֹת מְאֹד, עַר אִיזו גְּעַבְלִיבֵן א יְתוֹם מְאִבִּיו ל"ע צו זִיבֵן יָאָר, אוֹן דְּעַרְפָּאָר אִיז כֶּסֶף הַרְבֵּנוֹת
אִיבְּרֶגְעָאֵנְגֶען צו אִיין אַנְדֶּער צווייג פֿון די זַעלְבֶּע מִשְׁפּוֹחֹת" - "אבִי עֲלִיו הַשְּׁלוֹם שְׁמו
הִיָּה הַר' יְהוּדָה בַּהֲרַב ר' נַחְמָן זצ"ל, הוּא הִיָּה לַמְדוֹן וְחִסִּיד עוֹבֵד ה' בְּמִסִּירַת נֶפֶשׁ מְכַנִּיס
אוֹרַח מְצוּיִין בַּעַל מִדּוֹת טוֹבוֹת מְאֹד וְנִשְׂאָר יְתוֹם מְאִבִּיו ל"ע בְּגִיל שֶׁבַע שָׁנִים, וְעַל כֵּן
עַבְר כִּיסָא הַרְבֵּנוֹת לַעֲנֵף אַחַר מְאוֹתָהּ מִשְׁפַּחָה". (הִיָּינו כִּי הַרְבֵּנוֹת דִּק"ק טְשֶׁעֶהֱרִין עַבְר
לְבָן דוֹדוֹ שֶׁל רַבֵּי יְהוּדָה, הִלָּא הוּא רַבֵּי נַחְמָן בַּהֲרַב הִירֵשׁ לִיבֵּב, גִּיסוֹ שֶׁל רַבֵּי שְׁמַחָה ב"ר
שְׁמוּאֵל יִצְחָק שֶׁהִיָּה חֲתָן הַרְבֵּ רַבֵּי אַהֲרֹן).

לד. רֹאה לַהֲלֹן בַּעֲרֹכוֹ כֹּל סֹדֵר הַמַּעֲשֶׂה בְּאוֹרָכָה.

לה. רֹאה גַם בְּצוּוֹת הַרְבֵּ מִטְשֶׁעֶהֱרִין: "אבִי ז"ל שְׁמוֹ הַרְבֵּ רַבֵּי צְבִי אַרְיָה דִּיין בְּבֵרְסֶלֶב,
וְאַחֲרָיו מִיָּלָא מִקוּמוֹ אַחִי הוּא הַרְבֵּ רַבֵּי חַיִּים".

הרבנים החולקים אשר העיר ברסלב הייתה תחת עירות מגידותו, ולקבל בפניו על כף שהתיר הרב דברסלב את האשה מעגינותה, בנגוד לדעת כל הרבנים הגדולים שאסרוה.

ונתישבו החולקים להזמין את הרב הנ"ל לעיר ברסלב בכדי לשמש שם כסנדק על איזו ברית, ואת הרב רבי הירש לייב שהיה מוהל ממחה יכבדו למול את התינוק, וכונתם הייתה שבעת הברית ישוחחו מענין התר העגונה. וכך הוה, שהרב הנ"ל הגיע לברסלב עיר מגידותו והיה בברית המילה בה כפדוהו בסנדקאות, והרב רבי הירש לייב היה המוהל. והנה בעת הברית, כשקבל הרב החולק את התינוק לידיו לסנדקאות, החל לעשות הכנות גדולות, עטף עצמו יחד עם התינוק והאהיל עליו בטליתו - ('א געצעלט איבער קינד'), ועוד פיוצא בזה, ושזה איזה זמן בהכנותיו, עד שהטריח את הצבור בזה.

בתוך כך הכריזו שהרב יגש למול את התינוק, והרב רבי הירש לייב שהיה אדם ירא ה' וחרד עד מאד נגש אליו - ('ער גייט צו ביי איהם), שמש את טליתו של הרב החולק מעל הרף הנמול, והחל לברך את ברכת המילה באימה וביראה עצומה פדרכו - ('רבי הירש לייב איז געווען א פחד'יגער מענטש, איז ער צוגעגאנגען, א ווארף אוועק דעם טלית, און געמאכט די ברכה - איז געווען א פחד, א יראה איז געווען'), ותכף מל את התינוק ללא כל שהיות; ובודאי חרה הדבר מאד להחולק ולאנשיו, אף מחמת פחד ברכת המילה, שאמרה הרב הירש לייב באימה וביראה עצומה כנ"ל, נאלמו כלם דומיה - ('מען איז געבליבן שטיין דערשראקן פון די ברכה').

אַחַר כֵּךְ בְּסֵעוּדַת הַבְּרִית נִכְנָסוּ מֵעַנְיָן לְעַנְיָן, וְהִחֵל הָרַב הַחֹלֵק לְדַבֵּר אֵיזֵה דְבוּר בְּנוֹגֵעַ לְהִתֵּר הָעֲגוּנָה הַזֶּה, וְהִפְטִיר: "עֲגוּנָה, עֲגוּנָה". כְּשֶׁשָּׁמַע זֹאת הָרַב רַבֵּי הִירֵשׁ לֵיב, נִעְנָה וְאָמַר לוֹ בְּזֵה הַלְשׁוֹן: "צוֹ אִיר זְעַנְט רַבֵּי צוֹ נֵיין - דָּאס ווִיִּיס אִיף נִישְׁט, נָאָר לְעֲרַנְעֵן קֶען אִיף, אַז אִיר ווִילְט קֶענְט אִיר שִׁיקֵן דִּי שְׂאֵלָה צוֹ רַבֵּי שְׁלֵמָה קְלוּגְעֵר, וְוַעֲט אִיר בְּאִקוּמְעֵן אַ תְּשׁוּבָה צוֹ אִיף הָאָב גֶּעֻקְעֵנְט מִתִּיר מֵאָכֵן צוֹ נִישְׁט" - "אִם אַתָּם אָכֵן רַבֵּי מְפָרְסֵם אִו לֹא - זֹאת אֵינִי יוֹדֵעַ, אִוְלָם לְלַמֵּד אֲנִי יוֹדֵעַ, אִם תִּרְצוּ תוֹכְלוּ לְשַׁלַּח אֶת שְׂאֵלַת הָעֲגוּנָה הַזֶּה לְהַגְאֹוֹן רַבֵּי שְׁלֵמָה קְלוּגְעֵר, וְתִקְבְּלוּ תְשׁוּבָה אִם יִכְלֹתִי לְהַתִּיר אֶת הָעֲגוּנָה אִם לֹא". וְהִסְכִּימוּ כֻלָּם לַעֲשׂוֹת כֵּן, וְהָרַב הַחֹלֵק הָעֵלָה עַל הַפְּתָב אֶת שְׂאֵלַת הָעֲגוּנָה וְצִדַּד לְאִסוּר, וְהָרַב רַבֵּי הִירֵשׁ לֵיב כָּתַב אֶת נִמּוּקֵי פְּסָקוֹ לְהִתֵּר, וְשִׁלְחוּהָ עִם 'רִיִּיטְעֵר' ('רוֹכֵב', שְׁלִיחַ מְהִיר) לְעִיר בְּרָאָד לְרַבֵּי שְׁלֵמָה קְלוּגְעֵר שֶׁיֵּשֵׁב בְּבֵית הַדִּין דָּשֵׁם.

וְכִשְׁחֹזַר הַשְּׁלִיחַ סִפֵּר אֶת מַעֲשֵׂה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲרַעוּ עִמּוֹ, שְׁכַשְׁהִבִּיא אֶת הַשְּׂאֵלָה לְבֵית הַדִּין שְׁבַבְרָאָד, אָמְרוּ לוֹ שֶׁיְבֹא אַחֲרֵי שְׁלֵשָׁה יָמִים, וְאִז יִתְּנוּ לוֹ אֶת הַתְּשׁוּבָה וְהַפְּסָק. לְאַחַר שְׁלֵשָׁה יָמִים כְּשֶׁנִּכְנַס הַשְּׁלִיחַ לְבֵית הַדִּין מִסֵּר רַבֵּי שְׁלֵמָה לְיָדוֹ אֶת תְּשׁוּבָתוֹ בְּכָתָב, וְבָה אָסַר אֶת הָעֲגוּנָה מִלְּהַנְשֵׂא. לְאַחַר מִכֵּן נִעְמַד רַבֵּי שְׁלֵמָה לְהַתְּפַלֵּל תְּפִלַּת מְנַחֵה, וּמְקוֹם תְּפִלָּתוֹ הָיָה אֶצֶל אַרְוֹן הַסְּפָרִים שֶׁהָיָה גְדוּשׁ בְּסְפָרִים רַבִּים, וְתִכְף שְׂרָצָה לַעֲמוֹד בְּתְפִלַּת שְׂמוּנָה עֲשָׂרָה, כְּאֲשֶׁר כָּבַר פֶּסַע לְאַחֲרוֹי הַשְּׁלֵשׁ פְּסִיעוֹת כְּדִי לְגַשֵּׁת לְתְפִלָּה - חֲזַר בּוֹ פְּתָאוּם וְלֹא נִעְמַד לְהַתְּפַלֵּל, אֲלָא לָקַח בְּחִפְזָה אֵיזֵה סִפֵּר מְאֲרוֹן הַסְּפָרִים - ('גֶּעֻעֵבֵן אַ כַּאֲפֵ אַרוִיס אַ סִפֵּר') וְעִין בּוֹ, וְאִז נִגַּשׁ לְשַׁלֵּיחַ וּבִקְשׁוֹ לְהַחֲזִיר לוֹ אֶת

כתב התשובה, קרע כליל את פסקו שכתב קדם לכן לאסור, וכתב מחדש תשובה ארכה להתר העגונה, כפי שפסק הרב רבי הירש לייב בענין. וכשמסר רבי שלמה ליד השליח את הפסק החדש להתר, נענה ואמר לו: "זאגט ברסלב אז זיי האפן א רב אן ערליכער איד" - "אמור לאנשי ברסלב שיש להם רב ירא וכשרי, שפן כבר פסקתי לאסור - ואחר העיון מחדש חזרתי בי להתירה", והפליג עוד בשבחו של רבי הירש לייב. ככל הדברים האלה ספר השליח בבואו לברסלב עם כתב ההתר, והיו מכרחים החולקים לסתום פיהם:

לו. "אזוי ווי דער רבי האט געזאגט: 'איף האב זיך אויסגעקוקט צו מיינע לייט, האב איך געזעהן זיי וועלן זיין ארעמעלייט, האב איך געפועלט ביי השם יתברך אז ס'זאל זיך דורכנווארפן א מיצל'; אזוי איז געווען אין גאונות אויך, ס'האט זיך דורכגענווארפן א גאון ביי אונז, א טשעהרינער רב אין טשעהרין, א רבי הירש לייב דער רב דא, ס'איז נאך געווען גרויסע רבנים ביי אונז, ס'האט זיך דורכגענווארפן זיך, און זיי האבן אביסל משתיק געווען, דורכגענווארפן א גביר מאכט אביסל שטילער - [רבנים אויך] האט מען געקענט אויסהאלטן" - "כפי שאמר רבינו (לעיל ח"ב סי' שכד): 'התבוננתי באנשי שלומנו, ראיתי שהם יהיו עניים, ובכן פעלתי אצל השם יתברך ש'יזרק' ביניהם 'מיצל' (כובע נאה - כינוי לאדם עשיר)"; כן הוא גם בענין גאונות, 'נזרק' בינינו גאון, הרב מטשעהרין בעיר טשעהרין, רבי הירש לייב בברסלב, והיו עוד רבנים גדולים אצלנו, 'נזרק' בינינו כך, והם השתיקו מעט את המחלוקת, כפי שהעשירים ש'נזרקו' השתיקו מעט את המחלוקת עלינו - כן הרבנים השתיקו, והיו יכולים להחזיק על עמדם ולעבור את המחלוקת הקשה". (רל"י).

לז. "ער האט געזעהן די זאך, אז פריער איז איהם אריין א געדאנק אז גישט, און איצטערטא איז איהם אריין אין געדאנק עפעס א געוואלדיגע הוכחה אז עס איז יא גוט, האט ער געזעהן אז דאס איז עפעס א אנדער סארט רב" - "רבי שלמה קלוגער ראה את העניין הזה, שמקודם נכנס לו ברעיונו לאיסור העגונה, ועתה [קודם תפילתו] באה לו במחשבתו הוכחה נפלאה כזו להתיר, והבין מזה שזהו רב מסוג אחר". (רל"י).

חֲדוּשִׁים וּבְאוּרִים

יב

דְּבָרֵי תוֹרָה מֵהָרַב רַבִּי הִירֶשׁ לֵיב אַב בֵּית דִּין קַהֲלַת קֹדֶשׁ בְּרֶסֶלֶב
כְּפִי שְׁשֻׁמָּעַם מִפִּיּוּ בְּנוֹ אַב בֵּית דִּין קַהֲלַת קֹדֶשׁ טְשֶׁעְהָרִין:

[לְקוּטֵי קָמָא סִימָן א' - 'אַשְׁרִי']:

א. "הַהוֹלְכִים בְּתוֹרַת ה', כִּי עַל יְדֵי שְׁלוֹמֵד תוֹרָה בְּכַח וְכוּ'" - שְׁמַעְתִּי
מֵאָבִי ז"ל שֶׁהוּא עַל דֶּרֶךְ שְׁפִירַשׁ רַש"י (ויקרא כו ג): "אִם
בְּחֻקְתִּי תֵלְכוּ" - "שְׁתַּהֲיוּ עֲמִלִים בְּתוֹרָה", וּמִבְּאֵר יוֹתֵר בְּטוּרֵי זָהָב'
אוֹרַח חַיִּים סִימָן מ"ז סְעִיף קָטָן א' עַל פֶּסוּק (ירמיה ט יב) "וְלֹא הָלַכְוּ
בָּהּ", שֶׁהוּא הַהֲלוֹךְ וְהַטָּרַח בְּהַתוֹרָה:

[פּרפּראוֹת לַחֲכָמָה סִימָן א אוֹת יא]

[לְקוּטֵי קָמָא סִימָן ה' - 'בְּחֻצוֹצְרוֹת']:

ב. הַמֵּאֲמָר הַזֶּה נֶאֱמַר בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה הָרִאשׁוֹן לִישִׁיבָתוֹ בְּבֵרְסֶלֶב
וְלַהֲתַקְרְבוֹת הָרַב רַבִּי נִתָּן ז"ל אֵלָיו, וְהוּא הָיָה רֵאשׁ הַשָּׁנָה
תַּק"ס"ג שְׁחָל אַז בְּיוֹם שְׁנֵי וּשְׁלִישֵׁי, וְאַז נִשְׁמַע בְּעוֹלָם הַגְּזוּרוֹת שְׁרָצוּ לְגֹזֵר
בְּעוֹלָם אֲשֶׁר יֵצְאוּ בְּיָמֵינוּ בְּעוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים, דִּהְיִינוּ לְקַח מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְאַנְשֵׁי חֵיל רַחֲמָנָא לְצֻלָן, כִּי אֵלוֹ הַגְּזוּרוֹת הַתְּחִילוּ לְצֵאת בִּימֵי מְלָכוֹת
פּוֹלִיץ, קֹדֶם שְׁכַבֵּשׁ הַקִּיר"ה מְרוֹסְיָא אֶת מְדִינַתְנוּ, וְאַחַר כֵּן בְּתַחֲלִית כְּבִישָׁתוֹ
אֶת מְדִינַתְנוּ נִשְׁקָטָה הַדְּבָר קָצַת, וְאַחַר כֵּן חָזַר וְנִתְעוֹרַר שְׁנִשְׁמַע בְּעוֹלָם

שְׂרוּצִין לְגֹזֵר כַּמָּה גְזֵרוֹת שְׁקוּרִין 'פּוֹנְקֻטִין', אֲזַ אֲמַר רַבְּנֵי ז"ל הַתּוֹרָה הַזֹּאת
'בְּחֻצוֹצְרוֹת', וּבָה מְרַמְזוּ הַגְּזֵרוֹת הַנִּל"ל (עַד כָּאן הֶעֱתַק מִסְפֵּר 'חַיֵּי מוֹהַר"ן').

וְשִׁמְעֵתִי מֵאָבִי ז"ל שְׂרַמְזוּ אֲזַ רַבְּנֵי ז"ל שְׁכַבְרָה הוּא לְאַחַר גְּזֵר דִּין, אֲף
אֲף עַל פִּי כֵן עָסַק אֲזַ רַבְּנֵי ז"ל הַרְבֵּה בְּכָל הַשָּׁנָה לְהַמְתִּיק
הַדָּבָר עַד שֶׁעַל יְדֵי זֶה פָּעַל בְּתַפְלָתוֹ שֶׁנִּתְעַכַּב הַדָּבָר וְלֹא יֵצֵאֶה הַגְּזֵרָה
אֶל הַפְּעַל עַד קְרוֹב לְעֶשְׂרִים שָׁנָה אַחֵר הַסְּתַלְקוֹתוֹ ז"ל, וַיֵּשׁ בְּזֶה הַרְבֵּה
לְסַפֵּר, וַיִּבְאֵר בְּמָקוֹם אַחֲרֵיכֶם:

[פרפראות לחכמה סימן ה אות ב]

[לקוטי קמא סימן ו' - 'קרא את יהושע']:

ג. מֵאָמַר 'כִּי מְרַחֲמִים' הַנִּל"ל (ליקוטי תנינא סי' ז) נֶאֱמַר בְּשֶׁבֶת חֲנֻכָּה שְׁנַת
תק"ע, שֶׁהוּא שָׁנָה הָאַחֲרוֹנָה מִיָּמֵי חַיֵּי הַקְּדוֹשִׁים שֶׁל רַבְּנֵי
הַקְּדוֹשׁ ז"ל, וְשֵׁם מְזוֹכָר עֲנִין שֶׁל "וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון מְלֹא רוּחַ חָכְמָה כִּי
סָמַךְ מִשֶּׁה אֶת יָדָיו עָלָיו", וְשִׁמְעֵתִי מֵאָבִי ז"ל שֶׁשָּׁמַע מְזַקְנֵי תַלְמִידָיו
הַקְּדוֹשִׁים שֶׁל רַבְּנֵי ז"ל, שֶׁהֵבִינוּ אֲזַ מְרַמְזוֹתָיו הַקְּדוֹשִׁים שֶׁל רַבְּנֵי ז"ל
שֶׁבְּמֵאָמַר זֶה נִתֵּן סְמִיכָה לְתַלְמִידוֹ הַקְּדוֹשׁ הָרַב רַבִּי נִתָּן ז"ל לִיט':

[פרפראות לחכמה סימן ו אות טו]

לח. אודות גזירת ה'פונקטין' ראה עוד לעיל בחלק ג' מסימן ר"צ והלאה, ושם בסימן תקנ"ה
ובסימן תר"ה.

לט. ראה לעיל בחלק ב' סימן תקס"ד: "מוהרנ"ת הסתלק כידוע בעיר ברסלב בערב שבת
קודש, יום עשרה בטבת שנת תר"ה, והובא לקבורה במוצאי שבת קודש וכו'. ובליל שבת
התפללו אנשי שלומנו קבלת שבת בבית הכנסת הצמוד לחדרו של מוהרנ"ת ששם היה

[לקוטי קמא סימן כ"א - 'עתיקא טמיר וסתים']:

ד. שָׁם בָּאוֹת ט': "הַגְּדִיל ה' לַעֲשׂוֹת עִמּוֹנוּ, הִינוּ הַגְּדִלָה שְׁעָשָׂה ה' עִם הָעַפּוּ"ם - הַגְּדִיל ה' לַעֲשׂוֹת עִם אֱלֹהֵי הִינוּ שֶׁהַגְּדִלָה הַזֹּאת הִיְתָה לְיִשְׂרָאֵל, (כִּי אֲזַי יִדְעוּ וַיִּבְיֵנוּ אֶפְלוּ הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁגְּדִלְתָם הִיְתָה לָנוּ גְדִלָה וְכוּ') - שְׁמַעְתִּי מֵאָבִי ז"ל שֶׁפִּירֵשׁ בְּזֶה מֵאִמֵּר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל בְּמִסְכַּת עֲבוּדָה זָרָה ב', שֶׁיֵּאמְרוּ הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים לַעֲתִיד לָבוֹא: 'רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, הַרְבֵּה שְׂוָקִים תִּקְנְנוּ וְכוּ', הַרְבֵּה כֶּסֶף וְזָהָב הַרְבֵּינוּ, וְכֻלָּם לֹא עָשִׂינוּ אֶלָּא בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל וְכוּ', לְכַאוּרָה קָשָׁה, אֵיךְ יַעֲיִזוּ פְּנֵיהֶם כָּל כֶּף לֹמֵר שֶׁקָּר וְכֻזַּב כֶּזֶה בְּפָנֵי הַשָּׁם יִתְבָּרֵךְ בְּעֶצְמוֹ, שֶׁלֹּא עָשׂוּ הַכֹּל אֶלָּא בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל? אֲבָל לְפִי הַנַּ"ל מֵיֵשֵׁב הַיֵּטִב, כִּי אֲדַרְבָּא, דִּיקָא אֲזַ, עַל יְדֵי שִׁיתְרַבָּה הַדַּעַת כָּל כֶּף עַד שֶׁגַּם הֵם יִדְעוּ וַיִּבְיֵנוּ שֶׁהַכֹּל הִיְתָה בְּאֵמֶת רַק לְטוֹבַת וּגְדִלַת יִשְׂרָאֵל כִּנְ"ל, וְעַל כֵּן יִהְיֶה לָהֶם פְּתִחוֹן פֶּה לֹמֵר כָּל זֹאת, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יֹאמֵר לָהֶם: אֵמֶת הַדָּבָר שֶׁהַכֹּל נַעֲשָׂה רַק לְטוֹבַת יִשְׂרָאֵל, אֲבָל לֹא לְזֹאת הִיְתָה כְּוִנְתְּכֶם, כִּי הַכֹּל עָשִׂיתֶם רַק לְצַרְךָ עִצְמְכֶם וְכוּ', כְּמִבְּאֵר שָׁם:

[פרפראות לחכמה סימן כא אות כ]

מונח, ורבי אהרן הרב מברסלב קיבל שבת גם הוא עימהם; ואמר אז רבי אהרן לאנשי שלומנו: 'דאס האבן מיר אלע געוואוסט, בשעת ווען דער רבי האט געזאגט 'ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו' - האט ער אים געמיינט!' - 'זאת ידענו כולנו (היינו גם שאר תלמידי רבינו), שבעת שאמר רבינו (בליקוטי תנינא סי' ז) את הפסוק (דברים לד ט) 'ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו' - התכוון בזה על מוהרנ"ת!'; ואמר עוד: 'ער איז געקומען שפעטער פון אלע - און געמאכט בעסער פון אלע' - 'הוא התקרב אחרי כולנו - והצליח ועשה טוב יותר מכולנו'.

[לקוטי קמא סימן ס' - 'פֿתח רבי שמעון']:

ה. מַאֲמַר 'פֿתח רבי שמעון' סימן ס' נֶאֱמַר בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה תִּקְס"ז שְׁחַל בְּיוֹם שַׁבָּת וּבְיוֹם רֵאשׁוֹן, וַיֵּשׁ הַרְבֵּה סְפוּרִים לְעֲנִין זֶה הַמַּאֲמַר אִיךְ שֶׁנֶּאֱמַר, וְאֵינְנִי בָקִי בָהֶם כָּל כֶּף, אֲךָ זֹאת שִׁמְעֵתִי מֵאֲבִי ז"ל וְגַם מִשָּׂאֵר אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, שֶׁהִיָּה הַתְּעוּרְרוֹת גְּדוֹל וְנוֹרָא מְאֹד בֵּין כָּל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁהָיוּ שָׁם בְּעֵת שֶׁהִכִּין אֶת עֲצָמוֹ רַבְּנוּ הַקְּדוֹשׁ זצ"ל לומר זֶה הַמַּאֲמַר, וַיֵּשׁ מֵהֶם שָׂבָא עַל דַּעְתָּם וּמַחֲשַׁבְתָּם תְּבוּת אֵלוֹ: "מִי אֵיכָא דְנִיִּים שִׁבְעִין שָׁנִין" (מה שֶׁמִּבְּאָר אַחַר כֶּף בְּסוּף הַמַּאֲמַר), בְּאֲשֶׁר שִׁעְבְּרוּ כָּל יְמֵיהֶם בְּשָׁנָה וּמוֹחִין דְקֻטְנוֹת, וַיֵּשׁ שָׂבָא עַל דַּעְתָּם מַחֲשַׁבּוֹת אַחֲרוֹת שֶׁל הַרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה אֲמִתִּיִּים, וְהַכֵּל מֵעֲנִין שֶׁבְּאָר אַחַר כֶּף רַבְּנוּ ז"ל בְּזֵה הַמַּאֲמַר, וּמִזֶּה רָאוּ כֵּן תְּמָהוּ וְהִבִּינוּ בְּחוּשׁ הַהֲרֻגֵשׁ מִמֶּשׁ, שֶׁבְּעֵת שֶׁמִּכִּין אֶת עֲצָמוֹ רַבְּנוּ ז"ל לומר חֲדוּשֵׁי תוֹרָה לְפָנֵיהֶם - הוּא מְשִׁתַּדֵּל תְּחִלָּה עִם נְפֻשׁוֹת הַשׁוֹמְעִים בְּרוּחָנִיּוֹת, לְהַעֲלוֹתָם מִדְּלוֹת שְׁפִלוּתָם וּלְעוֹרְרָם בְּתְּשׁוּבָה, (וְכַמוֹכֵן גַּם בַּמַּאֲמַר 'אֲשֶׁרֵי הָעָם' סִימָן י"ג, וַיְבַאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר בְּיֹתֵר), וְעַל יְדֵי זֶה בָּאוּ אֲזַי כָּל הַמַּחֲשַׁבּוֹת וְהֲרַעְיוּנֵים טוֹבִים עַל לְבָם וְדַעְתָּם מִמִּילָא. גַּם בְּעֵת שֶׁאָמַר רַבְּנוּ ז"ל זֶה הַמַּאֲמַר הָיָה הַתְּעוּרְרוֹת נִפְלָא מְאֹד לְתְּשׁוּבָה אֲמִתִּיּוֹת בֵּין כָּל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁהָיוּ שָׁם, וּבְשַׁעֲרָה שֶׁאָמַר רַבְּנוּ ז"ל אֵלוֹ הַתְּבוּת: "שְׁשׁוּפֵר מְרִמְז עוּרוּ יְשָׁנִים מִתְּרַדְמַתְכֶם" - גָּעוּ כָּלֵם בְּבִכְיָה גְּדוֹלָה מְאֹד, וְרַבְּנוּ ז"ל הָיָה יוֹשֵׁב אֲזַי וְדוּמִם וְשׁוֹתֵק עַד שֶׁפְּסָקָה הַבְּכִיָּה קָצַת, וְאֲזַי חָזַר לְגַמֵּר אֶת הַמַּאֲמַר הַקְּדוֹשׁ הַזֶּה.

וְכֵן שִׁמְעֵתִי מֵאֲבִי ז"ל, שֶׁאָמַר לָהֶם רַבְּנוּ ז"ל שֶׁהִיָּה לוֹ בְּכַח לְהַחְזִיק אוֹתָם וְלַעֲסֵק עִמָּהֶם בְּזֵה הַמַּאֲמַר שֶׁלְּשָׁה יָמִים רְצוּפִים מֵעַת לְעַת

שְׁלֹא יִדְעוּ בֵּין יוֹם וְלַיְלָה, כְּמוֹכָא בְּזִהַר הַקְּדוּשׁ בְּאַיְזָה מְקוּמוֹת אֶצְל
הַחֲבֵרְיָא שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאי ז"ל:

[פרפראות לחכמה סימן ס אות א]

[לקוטי קמא סימן קי"א - 'ר'אש ב'ני ו'שְׂרָאֵל רָאשֵׁי תְּבוּת רַב־י וְכוּ']:
ו. שְׁמַעְתִּי מֵאַבִּי ז"ל שֶׁלְדַעְתּוֹ הַפְּרוּשׁ בְּזֶה, כִּי כְּשֶׁזֹּכֵינ לְרַבִּי הַגּוֹן אֲזִי
הוא מֵאִיר עֵינַי הַמְקַרְבֵּין אֵלָיו, עַל דֶּרֶךְ "הַחֲכָם עֵינָיו
בְּרֵאשׁוֹ" (קהלת ב יד), אֲבָל לְהַפְּךְ חֵס וְשָׁלוֹם, רַבִּי שְׁאִינוֹ הַגּוֹן - לֹא
דִי שְׁאִינוֹ מֵאִיר עֵינָיִם, אֲדַרְבָּה, הוּא מַחְשִׁיף עֵינֵיהֶם בִּיּוֹתֵר, שְׂזָה בְּחִינַת
'ר'שָׁעִים ב'חֲשָׁף י'דְמוֹ' כְּמַבְאָר בְּפָנִים"מ:

[פרפראות לחכמה סימן קיא]

[לקוטי תנינא סימן ד' - 'וְאֵת הָעוֹרְבִים']:
ז. שֶׁם אוֹת יו"ד: "כְּמוֹ שְׁאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (ב"ב ט): 'וְנִגְשִׁיף צְדָקָה'
וְכוּ" - רוֹצֵה לוֹמַר: לֹא מִבְּעֵיָא כְּמוֹ שְׁפָרְשׁוּ
הַמְּפָרְשִׁים ז"ל, כִּי הָעֲשִׂירִים נוֹתְנִים גַּם בְּעַד הָעֲנִיִּים וְכוּ' - זֶה בְּוֹדָאי
צְדָקָה גְּמוּרָה, כְּאֵלוֹ נוֹתֵן לְיַד הָעֲנִי מִמֶּשׁ, וְצָרִיף גַּם בְּזֶה לְשִׁבְר
הָאֲכֹזְרִיּוֹת שֶׁבְּלָבּוֹ וְלִהְפְּכוֹ לְרַחֲמָנוֹת, וְלִקְבֹּל מִשָּׂא הָעֲנִי עָלָיו, וְעַל יְדֵי
זֶה נֶעֱשִׂין גַּם כֵּן כָּל הַתְּקוּנִים הַנִּזְכָּרִים, אֲךָ אֶפְלוּ כְּשֶׁנּוֹתֵן מָמוֹן לְהַעֲכוּ"ם
בְּשִׁבִיל הַצֵּלָת נַפְשׁוֹ וּמְמוֹנוֹ, וְלִחְפוֹת קֶצֶת עַל הַשְּׁנֵאָה שֶׁיֵּשׁ לְהַעֲכוּ"ם
בְּלָבוֹ עָלָיו מִחֲמַת שְׁנֵאֵת הַדֵּת - זֶה גַּם כֵּן בְּחִינַת צְדָק, וְנֶעֱשִׂין עַל יְדֵי

זה גם כן כל התקונים הנ"ל, כי הגם כי בנתינתו זה הממון להעובדים כוכבים ומזלות אין צריך לשבר האכזריות ולהפכו לרחמנות, רק אדרבא, וכמו שכתוב אצל יעקב (בראשית לב כב): "ותעבר המנחה על פניו", ואמרו רבותינו ז"ל (בראשית רבה עו): "אף הוא שרוי בכעס שהיה צריך לכל זאת", וכמו ששמעתי מאבי ז"ל בענין זה, אף על פי כן על ידי שבממון זה משבר קצת האכזריות שבלב העכו"ם על ישראל, ומתפכו לרחמנות קצת עליו, על ידי זה גם ברוחניות מכניע מצח הנחש, ומתגבר הרצון דקדושה כנ"ל:

[פרפראות לחכמה תנינא סימן ד אות טו]

[לקוטי תנינא סימן ז' - 'כי מרחמם ינהגם']:

ח. שמעתי מאבי ז"ל ששמע מגדולי המקרבים של רבנו ז"ל, שהבינו מרמיזותיו הקדושים של רבנו ז"ל שבזה המאמר הקדוש סמוך ידיו על הרב רבי נתן ז"ל, שהוא יהיה המוציא והמביא בכל עניניו הקדושים של רבנו ז"ל לאחר פטירתו, כמו שראינו בעינינו שפן היה, שכל עקר קיום השאתו הקדושה של רבנו ז"ל לנצח היה רבו ככלו כמעט רק על ידי הרב רבי נתן ז"ל כפידוע:

[פרפראות לחכמה תנינא סימן ז אות כו]

הַסְתַּלְקוּתוֹ

יג

ט. הַרְבַּי רַבֵּי הִירֶשׁ לִיב נִסְתַּלַּק לְבֵית עוֹלָמוֹ בְּשָׁנַת תַּרְכּוּחַ אוֹ תַּרְכּוּ"ט^{מא} בְּהִיוֹתוֹ בְּגִיל שְׂשִׁים וְתִשְׁעִים^{מב}, וְנִטְמָן בְּאַמְצַע בֵּית הַחַיִּים שְׂבָקֵהֶלֶת קֹדֶשׁ בְּרֵסְלָב, סְמוּךְ לְמָקוֹם מְנוּחַת אָבִיו זַצ"ל^{מג}:

מא. יום פטירתו: י"א באדר.

מב. ראה להלן בערך הרב מטשעהרין, שגם הרב מטשעהרין בנו של רבי הירש לייב נלב"ע בגיל ס"ט לערך; כמו כן ראה עוד שם כי להרב מטשעהרין נולד בן שהיה מתאנח תמיד, ושערות ראשו היו לבנות כזקן, וקרא אותו כשם אביו 'הירש לייב', לאחר שנה נפטר הילד לעולמו, ובעת שבעת ימי האבילות התייפחה הרבנית בבכייה גדולה, ואמר אז הרב מטשעהרין שענייני הנשמות הם מהדברים הנעלמים עד מאוד מעין כל חי, ושתינוק זה בא לעולם בכדי להשלים את שנת השבעים של אביו הרב רבי הירש לייב שחי רק שישים ותשע שנים; וראה שם עוד בעניין זה. (רל"י).

מג. בעניין חלקת הקבר שקנה הרב רבי אהרן בתחילה עבור מוהרנ"ת, ראה לעיל חלק ב' סימן תקס"ט; רל"י היה שם פעם אחת על חלקת קבורתם, והיתה שם סככה (שטיבל - בוט'קע) על ארבעה עמודים מעליהם. (ראה עוד לעיל בערך רבי אהרן). (רל"י).